

Válasz Becséry Pál úrnak.

Nem felelni, midőn kérdeztetünk, vagy megvétel vagy pedig gyávaság' bélyege. Az elsőre nem lévén okom, nehogy ez utóbbinak rám illesztésére láttassam utat nyitni: azon felszólalásra, melyet hozám e' lapok' f. évi 83ik számában Becséry Pál úr intézett, felelni kötelességemnek tartom, minél azonban a' lehető legnagyobb laconismussal élendek. Azt kérdi B. úr: mennyire változott a' selmeczi iskola' azon szelleme, mi szerint a' tót nyelvet terjeszti a' magyar fölött? nem volt e' eléggé felelve e' kérdésre a' f. é. Társalkodó' 46dik számában, hol többi közt ez áll: „Tudva van Kegyed előtt, hogy az előtt a' felső osztályokban semminemű tudomány sem adatott elő magyar nyelven, holott a' szónoklat-költészeti osztályban a' földleírás németül taníttatott. Most azonban — egy új tanítószerék alapíttatván, ezen oktató nemcsak több rendbeli tudományokat tanít, mind a' bölcselkedési, mind a' szónoklat-költészeti osztályban magyar nyelven, de ezenfelül kötelessége a' magy. nyelv' literaturáját is nyilvános órákban előadni.“ Ezt a' felhozott cikkben B. P. úr vagy nem olvasta, vagy pedig nem értette. Válaszszon a' kettő közül. — A' 2dik kérdés ez: az úgy nevezett magyar cantusban most is tót melodiák zengnek-e? — Mihelyt látta Ön, hogy ennek változtatását nem említém, azonnal kész volt az iszonyú nehéz problémának megfejtése. Én csak azt akarám a' „változások“-ban megemlíteni, a' mi valóban változott, 's mihelyt mint változást nem hozám fel, természetesen következik, hogy azon körülmény nem is változott. Mit a' harmadik kérdést illeti, a' magyar nyelvtan jelenleg mint hallom a' syntaxisban és grammatikában taníttatik. Végére hogy B. P. úr nagy tudásvágyát kielégítem, 4dik kérdésére is szükség felelnem, magy. nyelven taníttatik t. i. most már a' szónoklat-költészeti osztályban: Magyarország' historiaja és a' földleírás évenként felváltva; a' bölcselkedésiben pedig: a' statistika és közönséges historia szinte évenként felváltva; és a' magyar literatura mindkettőben. Végre arra kérem B. P. urat, hogy illy „első felszólalásom után is épen nem érdekes“ kérelmekről kíméljen meg, melyekre, ha csak egykissé is gondolkozik, maga is megfelelhet, kivévén a' két utóbbit, mely azonban olly közönyös, hogy valóban nem érdemli, miszerint az ilyenekkel töltessenek-be az érdekesb cikkekhez szánt folyóiratok. Mert azt tartom, mindegy, akár ez, akár ama' tudomány taníttatik magyar nyelven, — elég az, hogy taníttatik. Egyébiránt ezen nyilatkozásomat, hogyha talán némelly helyeit keményebben kifejezeteknek találná Ön, ne vegye másnak mint őszinteségem' s nyíltszívűségem' eredményének. Pozsonyban ösztötő 7kén 1840. — Utóirat. Épen most veszem egyik levelezőm' sorait, ki Selmeczről azon hírt közli, miután t. Boleman István úr az ottan köztisztvisletben állt és tanítványtól is mélyen tisztelt tanító a' pozsonyi megürült hittani-szék' elfoglalása végett elköltözött, a' helyébe választott Melezer Jakab podig a' meghívást el nem fogadta: az üres tanítószerék' betöltésére Suhajda János úr eddigiczeplédi lelkész választatott.

Beri Vincze.

Utó-irat a' Mátyás' emléke' ügyében.

Ezen általános körrajzot, a' többi részletes rajzzal még a' martius 15dik 1840. tartott nagygyűlésnek bemutatván, számos jelenlévők és barátim, a' legártatlanabb szándékból, azon két észrevételt kívántak tenni: 1.) hogy Mátyás' feje jobban előre volna hajolva, mint kellene; 2.) de valamivel kevesebb számmal, hogy nem nemzeti öltözetben van: En a' menyire az érzést szavakkal kifejezhetni, igyekszem a' tisztelt közönség előtt ezen észrevételeket okokkal legyőzni, előre is megegyezvén Leonardo da Vincivel: „hogy, ha valaki hibát vesz észre munkájában, igazságon is rajta, mert a' késő világ nem fogja tudni, ha észre vette-e hibáját, hanem csak a' szerint ítélt, a' mit lát.“ — Mi a' fej' előrehajlását illeti: elkezdem ott, hogy midőn valaki lóra ül, igyekezni kell ülcsontjának két alsó gumójával, melyek egymástól mintegy 5 hüvelyknyire fekszenek, és egy kis almaforma gömbölyűségbe végződnek, magát a' nyereg' közepébe tenni; azon pont, mellynél fogva magát a' lovag egyensúlyban tarthatja és a' lónak minden akaratját 's mozdulatát érzi: ez meglévén, az egész keresztcsontot előrenyomja, és a' test' felrészét a' fejjel és vállal együtt hátrahajtja, annyira, hogy, ha az ülőcsont' gumójától, függővonalat vonnánk felfelé, akkor a' mell' felsőrésze, 's a' fej az orr' szárnyaig a' vonalon kívül hátrafelé esnek: ez azon mód, mellynél fogva a' lovag léptetőleg, ügetőleg és vágatólag, jól készült töltéses utakon, tiszta apró-füves legelőréteken maradni tartozik, kivévén, de csak a' fejnek, olykor jobbra vagy balra gyenge fordulatt, vagy úgynevezett előrekonyitását, hogy így a' lovagló mind tüdejét pihentesse, mind teste' hajlékonyságának, még jobban életének, jelét adja. — Egy másik fő tulajdona a' jó lovagnak, hogy lágy, érzékeny, finom keze legyen, hogy így a' lovat kézen vezethesse, akkor kiváltkép, ha kénytelen népes városok' utcáin, ujonan szántott göröngyös földeken lovagolni, árkokat, bokrokat ugratni, vagy, mint a' jelen esetben, csata-piaczon keresztül lovagolni, itt egy álgyu, ott egy zászló, tovább paisok, láncsák, pánczélok, melyekre a' ló színénél 's fényénél fogva is nem örömet tapod; hozzáadom még azon verbűzt, mely a' ló' érzékenységre felette hat, itt valóban a' lovagosnak jó, lágy és mozgékony kezének kell lenni, hogy kikerülje a' kikerülendőket, és átugrassa az átugrandókat; most egész szabadságban ereszsze, majd ismét feltartsa a' lovat. De hogy az ember jól használhassa a' kezét, jól is kell látnia az utjába eső minden tárgyat és akadályt, mi a' szemnek kötelessége. Ezen szemnek van egy szakadatlan védőtársa, a' szemfedél, mely egészséges állapotban a' szemcsillag' egy harmadát takarja, és így mindenütt utána jár, mind a' tökéletes bezárásig; e' szemfedél az emberi arc' szépségének egy főrésze, úgy hogy, midőn azt mondják valakiről „ezen embernek szép szemé van“ azt kellene mondani „ezen embernek szép szemfedele van; ez bármi kis részecske legyen is, de olly fő tárgy, melyre egy művész ügyelni tartozik; ha pedig a' fej egyenesen marad, a' szem lefelé néz az utra, úgy a' szem félig bezáródik 's ezt

nevezik a' lónál 's embernél: disznó-szemnek; sokkal jobban üt ki, ha a' homlok előre hajolván, a' szem a' boltozott szemfedél alul néz a' távolba. Némmelők mondották azt is, hogy azon előrehajlott homlok valami ártatlan kegyeskedő indulatot mutatna, mely Mátyásban nem egész mértékben volt meg; ez részben igaz; de az is igaz, hogy a' valamenynyire előrehajlott fej majestást, energiás méltóságot ad. Innen jellemzők Platót a' régi philosophusok e' szavakkal: „Vultus est Jovis, sed Jovis tonantis” ezen okból tudták Fea, del Re, romai archeologia' professori 's minden előbbkelő, akkor Romában élt, művész, a' Márk Aurel' lovag-szobrát annyira becsülni, mely nemcsak fejével, de egész testével előrehajol, a' mint jobb kezét kinyújtva a' népet áldja. — Előrehajolni szükséges a' fejnek akkor is, ha valaki nagy adáson minden akadály' daczára előrehajl, mint Napoleon az alpesek közt, vagy a' waterlooi ütközetben; mert ezek ekkor nem parádéra lovagolnak, hanem valami cselekvő helyzetben vannak. A' szorgalmas szemlélő nagy példát fog látni az állatoknál, melyek természeti ösztönüknél fogva fejüket letartják, ha viaskodnak; említenem kellene még a' *belvederi Apollót*, *medicei Venust*, a' legszebb *Irist*, és a' fiatal *Herkuleszt*, 's más számtalan, melyekben mind ezen érzés a' legnagyobb mértékben megvan, mert csak így duzzadhat a' feli egészséges mell. Az is figyelmet érdemel: hogy e' szóbanlevő Mátyás-fej, hat ölnyire fog lenni a' föld' színétől, és hogy kedves látvány legyen a' földről nézőnek is, erre ismét számtalan példával lehetne élni.

Zárólag azt mondom, hogy a' mit itten rajzoltam, azt mint vázlatot (Skizze) úgy rajzoltam, melyből a' valóságos érzékvitelben csak itt ott maradnak meg néhány pontok, és egy nagy Akademia' nagy művésze azt mondaná felőle, hogy az actiókat benne jól marquiroztam, olly módon, mint mikor egy geometra a' szobában egy határnak vagy egy tartománynak formáját akarja adni; minél kevesb és szögletesb vonalokkal (linea) él, annál világosabb előadása, és 5, 6 lineával az egészeknek formáját adja, az apróbb részletek' vonalira elvezeti őt a' természet maga, midőn a' hely' színén dolgozik. — Mi az öltözetet illeti: mi a' művészetben két öltözetet ismerünk, egy világi 's egy istenítő (apoteosis) öltözetet; a' képfaragó' foglalatossága levén többnyire vagy a' megholtaknak emlékeket emelni, vagy a' régtörtént hős tetteket ismét föleleveníteni, mint Theseusz' harczát, Herkulesz' munkáit, Achillesz' haragját 's a' t.; a' világi öltözet nála majd egészen elmarad, 's munkálkodik az ideális vagy apoteosis-öltözetben, mely egy nemzethez, v. tartományhoz sem tartozik, mit mi hirtelen romai vagy görög öltözetnek nevezünk. Nem hiszem én azt, 's nem is állítja senki, hogy Pompejus, Diocletian, sőt maga Theseusz, vagy Achillesz, meztelen jártak volna akkor, midőn a' közkatonának jól ellátott öltözeti voltak: csudálatos mind e' mellett is, hogy ezen ideális öltözet' módjának, minden, de minden tartományban nyomára találhatni, csak hogy ezt nem a' fényűző nagyuraknál, hanem a' köznép közt kell keresni. Ezen itt szóban levő Mátyás' öltözetét Magyarhon' számtalan, hogy ne mondjam minden, részben feltalálhatni, a' Mátra közt szintugy valamint a' cserháton, a' Nyirben, a' Tisza', Duna' mentiben, a' tatároknál úgy, mint Görögországban, vagy Arabiá' pusztáin; és én hinni merem, hogy ha egy chinai ember ide jönne, ő sem találna

semmi újat benne; innen származik az érdemek' azon egyenlősége, hogy a' romai érdemesnek nincs többsége a' chinai vagy magyar érdemes felett; hanem ők mind egyek, ha egyenlők az érdemek. — De ha már ennyire mentem írásomban, ne legyek alkalmatlan, ha még itt azt is hozzá teszem, hogy vannak a' ruha-osztogatásnak lépcsőzetei, és legfelsőbb foka az apoteosisnek, az egészen meztlen állvány, úgyt. i. hogy csak valami kis darab ruha van egyik karjára vetve, az is összegyűrve, mely jelenti annak tiszta, szeplőnélküli ártatlanságát, midőn az félistenképpen áll előttünk. Illyenek Theseusz, Achillesz, N. Sándor, az ifju Caesar, valamint Pompejus' és Domitian' képszoibrai (statuái;) miért faragták Pompejus' statuáját meztelen, az politikai kérdés; de ki az ő viszonyait Caesarral, életmodját 's halálát tudja, az magamagának meg fog felelni. A' 2dik lépcső egy kis köpönyegforma ruha; később egy kis alsó ruhát is kap, 's ha katonai élethől volt, egy kis pánczélt, és ez mindig hosszabbodik, a' mint rövidül az érdem, míg egészen a' mi mindennapi öltözeteinkre viszsza'jő. — Az újabb időben készült illy forma szobor p. o. Napoleon, egészen meztelen Canova által, egy Washington Északamerika' számára fél-öltözetben ugyan Canovától; egy Ponyatovszky Thorvaldsen által; József császár Bécsben Zauner által, 's több más. Szükség még említeni, hogy a' szóban levő Mátyás' szobra a' M á t y á s - e m l é k n é l 6szor jóelő, és a' földalatti teremben, ott a' hol ő nem apoteosisban hanem mint historiai kép jóelő p. o. hol Szilágyival kibékül, vagy atyja' sírját meglátogatja, tiszta nyomai vannak a' honi öltözetnek, csak hogy korszerűleg vaspánczel és sisak hozzáadással, 's az én öltözet-adásban több magyar nemzeti van, mint ezt a' régibb magyar emlékeken találni; p. o. a' Bornemisza' igen gyönyörű márványszobrán a' kassai templomban; a' Rhédey' márvány statuáján Nagyváradon, ki Rákóczy György' ezredese volt; vagy a' Mátyás és Bocskay' aranypénzein mellképpel, vagy Rákóczy György' festett képein 's több máson. —

Örvendek, hogy felszólítatásomnál fogva ismét alkalmam volt a' tisztelt közönség előtt némelly művészi nézetimet közölhetnem; köszönném a' figyelmes olvasó' türelmét, 's berekesztem da Vincinek azon szavaival, melyekkel ezen értekezést kezdém: *hogy ha valaki hibát vesz észre munkáiban 's a' t.*

Ferenczy.

Erdélyi naplóból.

(Folytatás.)

Sibót elhagyva, Örmezőnél Doboka megyébe, már a' visszakapcsolhatlan Erdélybe, értünk. E' falun túl, meglepőleg bukkan az utas egy sziklahegy-sorra, melynek oldalában sátoralakú üreg van vájva, 's benne a' Megváltó, élet nagyságban 's fekvő helyzetben, a' sziklából kifaragva; künn az üreg fölött szinte az istenember keresztfán szenvedő alakban ábrázoltatik, 's fölötte olvasható nagy fekete betűkkel e' szavak írvák: „nem isten 's nem ember ezen rajzolt kép, de isten és ember, kit jelent e' kép.” A' faragványok, 's az ezeket környező falak tömvék itt jártak 's keltek' neveivel, versekkel, 's más nemide illő firkákkal. Elhagyva e' helyet, utunktól délnyugatra, Szamosnak túlpártján áll a' kopasz hegyosúcs, hol utolsó táborozásaikor Rákóczy' sátora állott; serge szertetanyázott az onnan belátható környéken; itt fuvatá a' híres indulót, mely íme! idők mulva Liszt'